

Cristian Sandu

TEZE

Fiți plini de Duh!

Contribuția lui Amos Yong la dezvoltarea
teologiei pentecostale contemporane

Prefață de *Marcel V. Măcelaru*

Colecție coordonată de
Marcel V. Măcelaru
Daniel G. Oprean
Ioan-Gheorghe Rotaru
Corneliu C. Simuț

Arad, 2025

CONVERGENTE
by decenu.eu

Oradea, 2025

Cuprins

Prefață	xi
Prefață și mulțumiri	xiii
Listă de abrevieri	xvii
Introducere	1
Cadrul general și bibliografic al temei de cercetare	3
Tema, obiectivele și justificarea cercetării	10
Opera lui Amos Yong – sursele bibliografice primare	12
Metodologie	18
Structura tezei.....	21
Capitolul 1. Amos Yong – repere biografice, formare și particularități teologice	23
1.1. Introducere.....	23
1.2. Copilărie și adolescență.....	24
1.3. Educație.....	25
1.4. Influențe asupra gândirii lui Amos Yong	28
1.5. Particularități teologice	35
1.6. Concluzie.....	37
Capitolul 2. Duhul Sfânt – bazele teologiei lui Amos Yong	39
2.1. Introducere.....	39
2.2. Punctul de plecare	40
2.3. Raportarea creștinismului la alte religii – paradigma clasică..	42
2.4. Propunerea lui Yong	45
2.4.1. Religia	45
2.4.2. Teologia religiilor	47
2.4.3. Teologia pneumatologică a religiilor	49

2.5. Perspectiva pneumatologică în gândirea lui Amos Yong.....	52
2.5.1. Cadrul pneumatologic – metafizica lui Amos Yong	53
2.5.2. Imaginația pneumatologică – epistemologia lui Amos Yong.....	60
2.5.3. Interpretarea pneumatologică – hermeneutica	64
lui Amos Yong.....	64
2.6. Către o teologie creștină din perspectivă pneumatologică.....	71
2.7. Concluzie.....	74
Capitolul 3. Misiunea – direcția teologiei lui Amos Yong.....	81
3.1. Introducere.....	81
3.2. Soteriologia lui Yong	83
3.2.1. Situarea revărsării Duhului Sfânt în soteriologie.....	83
3.2.2. Dezvoltarea soteriologiei pneumatologice.....	85
3.2.3. Consecințele integrării soteriologiei și pneumatologiei... ..	88
3.3. De la soteriologie la misiologie.....	92
3.3.1. Dimensiunea misiologică în teologia religiilor	92
3.3.2. Dialogul interreligios ca misiune	94
3.3.3. Către o teologie pneumatologică a ospitalității	95
3.4. Direcția teologiei lui Yong – misiune în spațiul public.....	99
3.4.1. Isus Mântuitorul – dimensiunea politică a soteriologiei	102
3.4.2. Isus Sfințitorul – dimensiunea culturală a soteriologiei	107
3.4.3. Isus Botezătorul cu Duh Sfânt – dimensiunea profetică a soteriologiei	112
3.4.4. Isus Vindecătorul – dimensiunea economică a soteriologiei	118
3.4.5. Isus Regele care vine – dimensiunea eshatologică a soteriologiei	123
3.5. Concluzie.....	127
Capitolul 4. Dialogul – metoda teologiei lui Amos Yong.....	131
4.1. Introducere.....	131
4.2. Ipoteza de bază și cadrul dialogului	132
4.2.1. Relația Duh – creație.....	132
4.2.2. Caracterul dialogic al teologiei.....	132
4.3. Antropologia pneumatologică la Yong	134

4.4. Intervenția divină în creație – o perspectivă pentecostală	136
4.5. Activitatea divină și legile naturale.....	137
4.5.1. Activitatea divină în cadrul legilor naturale cunoscute.....	138
4.5.2. Activitatea divină în cadrul legilor naturale nedeterminate	139
4.5.3. Activitatea divină și legile cauzalității	140
4.5.4. Natura eshatologică a activității divine în creație	141
4.6. Teorii ale activității divine în creație	142
4.6.1. Teoriile cauzalității.....	142
4.6.2. Teoria lui Peirce.....	143
4.6.3. Teoria sistemelor	144
4.6.4. Activitatea divină ca realizare a Împărăției lui Dumnezeu	146
4.7. Către o teologie dialogică a creației, mântuirii și împlinirii	147
4.8. Concluzie.....	151
Capitolul 5. Contribuția lui Amos Yong la dezvoltarea teologiei pentecostale	153
5.1. Introducere.....	153
5.2. Considerente generale cu privire la teologia lui Yong	154
5.2.1. Importanța experienței.....	154
5.2.2. Accentul pneumatologic.....	155
5.2.3. Abordarea dialogică	156
5.3. Teme specifice în teologia lui Yong.....	156
5.3.1. Împărăția lui Dumnezeu ca țintă a teologiei.....	157
5.3.2. Întruparea lui Hristos și revărsarea Duhului	158
5.3.3. Creația și știința.....	162
5.3.4. Ospitalitatea	163
5.3.5. Relaționare.....	164
5.3.6. Misiune	166
5.3.7. Teologia ca discurs global	168
5.3.8. Teologie publică	170
5.4. Excurs – Oportunitatea operei lui Yong în teologia pentecostală românească.....	175
5.4.1. Pentecostalismul românesc – repere istorice	175
5.4.2. Pentecostalismul românesc – repere teologice.....	178

5.4.3. Amos Yong în teologia pentecostală românească.....	179
5.4.4. Teologia pentecostală românească – încotro?	179
5.5. Concluzie.....	182
Concluzii	185
Cadrul trinitarian	186
Centrarea hristologică	187
Dezvoltarea pneumatologică	187
Necesitatea contextualizării.....	188
Deosebirea duhurilor	189
Transformarea teleologică	190
Unitate în diversitate	191
Bibliografie	193

Introducere

Penticostalismul¹ mondial se află la un moment de turnură.² Dezvoltarea reflecției teologice penticostale, la nivel global, a luat un nou avânt în ultimele decade, astfel încât putem vorbi de o adevărată maturizare teologică și, prin urmare, de o mai mare conștientizare a propriei identități penticostale. În consecință, teologia penticostală se află, probabil pentru prima dată în istoria penticostalismului mondial, în poziția de a se angaja într-un dialog fructuos cu alte tradiții creștine și, după cum vom vedea în continuare, de a influența puncte de vedere și perspective asupra realității chiar dincolo de granițele credinței creștine, în dialogul din spațiul public.³ Acest lucru este o consecință directă a dinamismului

¹ În această lucrare, termenii „penticostal” și „penticostalism” sunt folosiți în mod generic, cu referire la toate mișcările creștine de tip penticostal-carismatic care accentuează lucrarea Duhului Sfânt și importanța manifestării darurilor spirituale în viața credinciosului, indiferent dacă aceste mișcări există în mod independent sau ca tendințe în cadrul altor tradiții creștine. Când vom avea în vedere mișcarea penticostală, ca mișcare de sine stătătoare, vom folosi sintagma „Biserica Penticostală”, fără a sugera însă prin aceasta existența penticostalismului ca mișcare monolitică, ci rămânând pe deplin conștienți de diversitatea de care dă dovadă penticostalismul la nivel mondial.

² Cu privire la semnificația „momentelor de turnură” din istoria creștinismului, vezi Mark A. Noll, *Turning Points: Decisive Moments in the History of Christianity*, Grand Rapids, Baker Books, 1997, p. 11-22. Despre „momente de turnură” în general, vezi Romeo V. Turcan, „The Philosophy of Turning Points: A Case of De-Internationalization”, *AIM* 26 (2013), p. 219-235 și Roger D. Launius, „What Are Turning Points in History, and What Were They for the Space Age?”, în Steven J. Dick și Roger D. Launius (ed.) *Societal Impact of Spaceflight*, The NASA History Series, Washington, DC: NASA Office of External Relations, History Division, 2007, p. 20-27.

³ În acest context, trebuie menționate lucrări reprezentative precum: James K.A. Smith, *Awaiting the King: Reforming Public Theology*, Cultural Liturgies 3, Grand Rapids, Baker Academic, 2017; Amos Yong, *In the Days of Caesar: Pentecostalism and Political Theology*, The Cadbury Lectures 2009, Grand Rapids, Eerdmans, 2010; disponibilă în limba română ca: Amos Yong, *În zilele cezarului: Penticostalism și teologie politică*, trad. de Ciprian Gheorghe-Luca, Colecția Teologie penticostală,

teologiei pentecostale – o caracteristică strâns legată de capacitatea pentecostalismului de a se adapta în mod continuu la peisajul cultural, social și intelectual în care funcționează, rămânând totuși receptiv la nevoile și aspirațiile adepților săi. De aici, de exemplu, avem în teologia pentecostală o deschidere clară către revelația personală, darurile carismatice și puterea transformatoare a credinței, folosite însă nu numai în conturarea specificului doctrinar pentecostal, ci chiar mai mult, pentru a contribui în mod constructiv la abordarea preocupărilor contemporane precum dreptatea socială, bunăstarea umană și binele comun.⁴

Oradea: Casa Cărții, 2020 și, bineînțeles, Miroslav Volf, *A Public Faith: How Followers of Christ Should Serve the Common Good*, Grand Rapids, Brazos Press, 2011; disponibilă în limba română ca: Miroslav Volf, *Credința publică: Cum trebuie creștinii să slujească binele comun*, trad. de Teofil Stanciu, Oradea: Casa Cărții, 2022; Miroslav Volf și Ryan McAnnally-Linz, *Public Faith in Action: How to Think Carefully, Engage Wisely, and Vote with Integrity*, Grand Rapids, Brazos Press, 2016. Pentru bibliografie, vezi și Mark J. Cartledge, „British Pentecostalism and Public Theology: Navigating the Path between Discipleship and citizenship”, *JEPTA* 41.2 (2021), p. 108-123. În contextul românesc, Școala Doctorală Interdisciplinară a Universității „Aurel Vlaicu” din Arad oferă specializări în Teologie Publică și Teologie și Spiritualitate Pentecostală. De aici, în ultimii 5 ani, au rezultat mai multe teze de doctorat cu teme de cercetare aflate la intersecția dintre pentecostalism și teologia publică. Vezi, de exemplu, Beni Mocan, *Imaginarul teologic pentecostal și construirea unei teologii publice în societatea contemporană*, Teze 1, Arad: Ars Theologica / Oradea: Convergențe, 2023; și Ciprian Gheorghe-Luca, *Communio Sanctorum: Către o teologie pentecostală a vieții publice*, Teze 7, Arad: Ars Theologica / Oradea: Convergențe, 2025. Vezi și Marcel V. Măcelaru, *Studii de Teologie Publică*, Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2021; Marcel V. Măcelaru, „*Crescat Biblia vita excolatur. The Bible in Public Life*”, în Corneliu Constantineanu, Mihai Handaric, Iosif Riviș-Tipei și Mircea Demean-Dumulesc (ed.) *Impactul Scripturii în lumea contemporană*, Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2016, p. 131-138; Corneliu Constantineanu, „Mission, Education and Public Engagement: A Case Study in Romanian Pentecostalism”, în Corneliu Constantineanu și Christopher J. Scobie (ed.) *Pentecostals in the 21st Century: Identity, Beliefs, Praxis*. Eugene: Cascade Books, 2018, p. 255-267; Corneliu Constantineanu, „God in Public: A Prolegomena to Public Theology in the Romanian Context”, *JHSS* 8.1 (2017), p. 167-176; Corneliu Constantineanu, „Theology for Life: Doing Public Theology in Romania.” *JHSS* 8.2 (2017), p. 97-107.

⁴ Vezi, de exemplu, Nimi Wariboko, *The Split Time: Economic Philosophy for Human Flourishing*, Albany, SUNY Press, 2022; Daniela Augustin, *The Spirit and the Common Good: Shared Flourishing in the Image of God*, Grand Rapids, Eerdmans, 2019; Miroslav Volf, *Flourishing: Why We Need Religion in a Globalized World*. New Haven & Londra: Yale University Press, 2015. În contextul românesc, aceste preocupări sunt evidente în: Marcel V. Măcelaru, „Truth, Justice, Uprightness: Human Flourishing in Prophetic Perspective”, în Robert Petkovšek și Bojan Žalec (ed.) *Truth and Compassion: Lessons from the Past and Premonitions of the Future*, Theologie Ost–West: Europäische Perspektiven 20, Berlin: LIT Verlag, 2017, p. 49-56; Marcel V. Măcelaru, „Bunăstarea umană și binele comun”, în Corneliu Constantineanu, Marcel V. Măcelaru și Iosif Riviș-Tipei (ed.)

În contextul acestor noi realități, teza de față oferă cititorului un popas, în mod categoric necesar și, totodată, sperăm, inedit. Oferim mai jos o prezentare analitică a teologiei elaborate de Amos Yong, un teolog pentecostal contemporan reprezentativ, remarcabil, autor prolific și gânditor inovativ, cu scopul de a evalua rolul și contribuția acestuia la dezvoltarea pentecostalismului contemporan global, dar și cu scopul de a evalua aplicabilitatea teologiei pe care o formulează la contextul pentecostal românesc. Considerăm că o astfel de abordare oferă cel puțin două avantaje. Nu numai că prin analiza *per se* a operei lui Yong teza de față moștenește originalitatea direcțiilor de cercetare propuse de acesta, dar chiar mai mult, evaluarea contribuției lui Yong la teologia creștină în general și la cea pentecostală în particular oferă o bază de plecare pentru articularea de noi oportunități teologice în partea finală a lucrării.

Cadrul general și bibliografic al temei de cercetare

Pentecostalismul este o mișcare creștină de reînnoire care a cunoscut o creștere remarcabilă încă de la începuturile ei. Apărut la începutul secolului XX, în S.U.A.,⁵ pentecostalismul s-a răspândit pe parcursul a 120

Pentru binele comun: Realități și perspective ale colaborării dintre ONG-uri, comunități creștine și autoritățile locale, Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2019, p. 31-40; Marcel V. Măcelaru, „Bunăstarea umană – o perspectivă biblică”, în Corneliu Constantineanu, Mihai Handaric, Iosif Riviș-Tîpei și Mircea Demean-Dumulesc (ed.) *Poporul lui Dumnezeu și societatea*, Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2016, p. 13-19; și Marcel V. Măcelaru, „Human Flourishing – A Theological Perspective”, în Georgeta Rață și Patricia Runcan (ed.) *Happiness Through Education*, PFA 1, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2014, p. 233-236.

⁵ Deși, în majoritatea relatărilor, istoria pentecostalismului modern începe cu evenimente care au avut loc în Topeka, S.U.A., în 1901 și în Los Angeles, S.U.A., în 1906-1909, cel mai probabil mișcări de reînnoire similare au apărut concomitent în mai multe părți ale lumii. De exemplu, Johnson și Zurlo estimează că încă înainte de evenimentele din S.U.A., la începutul secolului XX, în Africa existau 1 milion de credincioși care se manifestau într-un mod caracteristic pentecostal. Vezi Todd M. Johnson și Gina A. Zurlo, *World Christian Encyclopedia*, ediția a 3-a, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2020, p. 5. Totodată, cu privire la originile pentecostalismului, Riviș-Tîpei propune anul 51 d.Hr., an în care Apostolul Andrei călătorește pe teritoriul Dobrogei de astăzi, ca început al mișcării pentecostale pe teritoriul României de astăzi. Vezi Pavel Riviș-Tîpei, „1922-2007: 85 de ani de la înființarea primei biserici pentecostale din România”, *Cuvântul Adevă-*

de ani în întreaga lume, numărând la ora actuală peste 644 de milioane de membri.⁶ În paralel cu această creștere numerică, în ultimele decenii a avut loc și o transformare ascendentă a pentecostalismului, dintr-un curent minor, marginal, într-o mișcare de anvergură, care ocupă un loc central în cadrul creștinismului contemporan⁷ și chiar dincolo de acesta, în spațiul public, atât la nivel politic, cât și la nivel economic, social și cultural.⁸ Iar dacă rata de creștere numerică înregistrată în ultimele decenii continuă, se estimează că până în anul 2050 numărul credincioșilor pentecostali la nivel global va atinge și, eventual, va depăși cifra de un miliard.⁹

Deși pentecostalii nu formează un grup omogen, și deci nu putem cuprinde într-o singură definiție toate nuanțele doctrinare și practicile asociate cu aceștia, există totuși un criteriu călăuzitor, o caracteristică general aplicabilă tuturor grupurilor care fac parte din această mișcare mondială. Toți pentecostalii, oriunde s-ar afla și din orice grupare ar face parte, pun accentul pe experiențe spirituale, înțelese ca manifestări ale lucrării Duhului Sfânt în viața credinciosului, în biserică și în lume. Cel mai important moment într-o astfel de călătorie spirituală

rului 18.12 (2007), p. 4. Vezi și Eddie L. Hyatt, *2000 Years of Charismatic Christianity*, Lake Mary, Charisma House, 2002. În teza de față, deși nu contestăm faptul că manifestări de tip pentecostal au avut loc în toate perioadele istoriei creștine (cf. Tony Cooke, *Miracles and the Supernatural throughout Church History: Remarkable manifestations of the Holy Spirit from the First Century until Today*, Shippensburg, PA: Harrison House Publishers, 2020; Sam Hey și Geoff Vaugh, *Holy Spirit Movements through History: Study Guide*, Renewal Journal Publications, Mansfield, Australia: Citipointe Ministry College, 2015; și Jeff Doles, *Miracles and Manifestations of the Holy Spirit in the History of the Church*, Seffner, Walking Barefoot Ministries, 2008), rămânem la poziția că pentecostalismul contemporan se datorează în mare măsură influenței începuturilor din S.U.A. și capacității acestei mișcări de a se adapta cultural și a se răspândi pe tot globul.

⁶ Cf. Johnson și Zurlo, *World Christian Encyclopedia*, p. 6-8 și 26. Vezi și statistice oferite de Gina A. Zurlo, et al., „World Christianity and Mission 2020: Ongoing Shift to the Global South”, *IBMR* 44.1 (2020), p. 8-19; și Todd M. Johnson, „Pentecostals/Charismatics by Country, Region, Continent and Globe”, în Michael Wilkinson, et al. (ed.) *Brill's Encyclopedia of Global Pentecostalism Online*, Leiden: Brill, 2019, on-line: <http://dx.doi.org/10.1163/2589-3807_EGPO_COM_035897>, accesat: 14 mai 2023.

⁷ Cf. Nimi Wariboko și L. William Oliverio, „The Society for Pentecostal Studies at 50 Years: Ways Forward for Global Pentecostalism”, *Pneuma* 42 (2020), p. 327.

⁸ Vezi, în privința aceasta, Donald E. Miller și Tetsunao Yamamori, *Global Pentecostalism: The New Face of Christian Social Engagement*, Berkeley: University of California Press, 2007.

⁹ Cf. Johnson și Zurlo, *World Christian Encyclopedia*, p. 5.

este botezul în sau cu Duhul Sfânt. Această abordare a spiritualului, bazată pe repetate „întâlniri” personale și transformatoare cu divinul – cu accentul pus pe manifestări precum *glossolalia*, profeția și vindecarea trupului – modelează înțelegerea penticostalilor despre Dumnezeu și scopurile Lui, despre umanitate și destinul acesteia, și despre creație, și implicit influențează modul în care penticostalii interacționează cu lumea din jurul lor. Însă, dincolo de această înclinație spre experiența spirituală care constituie un numitor comun, ar fi impropriu să vorbim despre penticostalii zilelor noastre la singular. În realitate, pe parcursul acestui prim secol de existență, mișcarea penticostală mondială a evoluat, s-a adaptat contextelor culturale și religioase noi în care a înflorit, împrumutând din caracteristicile și praxisul tradițiilor creștine în cadrul cărora s-a născut și din care s-a desprins, dezvoltând astfel numeroase denominațiuni,¹⁰ localizate în zone geografice variate, și accentuând diverse nuanțe teologice.

În paralel cu aceste dezvoltări demografice și continua diversificare a penticostalismului, gândirea teologică penticostală a parcurs propriu-i drum către maturizare metodologică și de explorare a specificului penticostal în teologie. În special în ultimele trei decenii, teologii penticostali și implicit teologiile de sorginte penticostală s-au înmulțit într-o așa măsură încât, pentru o gestionare adecvată a literaturii disponibile, se impune adoptarea unor limite bibliografice. În acest sens, nu ne propunem aici o trecere în revistă a întregului corpus literar referitor la penticostalism,¹¹

¹⁰ Johnson și Zurlo (*World Christian Encyclopedia*, p. 6-8) estimează că la ora actuală există peste 19.300 de denominațiuni penticostale, și aceasta fără a lua în calcul comunitățile neafiliate unei denominațiuni și grupările carismatice.

¹¹ Numărul lucrărilor care abordează diferite teme referitoare la penticostalism a crescut exponențial pe parcursul istoriei acestei mișcări. Prima listă bibliografică comprehensivă, publicată de C.E. Jones în 1983, conține 9.883 de intrări (cf. C.E. Jones, *A Guide to the Study of the Pentecostal Movement*, Metuchen: Scarecrow Press, 1983). Pentru compilații mai recente, vezi, de exemplu, bibliografiile disponibile pe pagina de web a organizației GloPent: <<https://www.glopent.net/study-resources/bibliographies>>. Este important să atragem atenția asupra faptului că, deși din cauza limitărilor bibliografice și de limbă, în teza de față vom interacționa în principal cu autori aparținând lumii vorbitoare de limba engleză, literatura de sorginte penticostală este mult mai diversă lingvistic. Totuși, considerăm că acest lucru nu este un impediment, deoarece publicațiile în limba engleză continuă să dea tonul în ceea ce privește direcțiile de cercetare în teologia penticostală contemporană.

ci încadrarea temei de cercetare în literatura de specialitate va fi realizată selectiv și în trei etape. În primul rând oferim mai jos o prezentare sumară a contextului teologic pentecostal actual, context în care teologia dezvoltată de Yong ocupă un loc central, cu scopul de a identifica teme și preocupări pentecostale recente. În a doua etapă vom identifica gânditori și lucrări care au contribuit la formarea teologică a lui Yong. Această discuție, inclusă în primul capitol, este locul în care identificăm legăturile teologiei dezvoltate de Yong cu contextul teologic nord-american în care a fost educat. În final, în a treia etapă, natura acestui studiu impune o încadrare a gândirii lui Yong în contextul larg al reflecției teologice și experienței pentecostale mondiale, dar și dincolo de aceasta, lucru care va fi realizat pe parcursul evaluării făcute, în măsura în care analiza operei lui Amos Yong va impune identificarea partenerilor săi de dialog.

Teologia pentecostală contemporană evoluează în jurul a trei teme majore: (1) unitatea teologică a pentecostalismului; (2) relația dintre teologia pentecostală și tradiții ecumenice, inter-confesionale și inter-religioase și (3) poziționarea teologiei pentecostale vizavi de probleme curente precum dreptatea socială, pacea mondială și conservarea creației.¹² Acestea însă sunt dezvoltări recente. Pe parcursul celor 120 de ani de existență a acestei mișcări se pot observa cel puțin trei etape în dezvoltarea gândirii teologice pentecostale și a preocupărilor teologilor pentecostali, reflectate în temele abordate și publicațiile apărute. În clasificarea dată de Amos Yong,¹³ aceste trei etape încep odată cu trecerea din viață ai primei generații de pentecostali și corespund cu un parcurs logic, care include în primul rând cercetări istorice (anii '50-'60), cauzate de dorința de a „repovesti” originile mișcării și de a încadra în cei 2.000 de ani de istorie creștină.¹⁴

¹² Cf. Wolfgang Vondey, „The Unity and Diversity of Pentecostal Theology”, *Ecclesiology* 10.1 (2014), p. 76-100. Vezi și o încercare reușită de sintetizare a gândirii teologice pentecostale recente în Keith Warrington, *Pentecostal Theology: A Theology of Encounter*, Londra: T & T Clark, 2008. Vezi și D. Lyle Dabney, „Saul's Armor: The Problem and the Promise of Pentecostal Theology Today”, *PNEUMA: The Journal of the Society for Pentecostal Studies* 23.1 (2001), p. 115-146; J.C. Thomas, „Pentecostal Theology in the Twenty-First Century”, *Pneuma* 20.1 (1998), p. 3-19.

¹³ Vezi Amos Yong, *Pentecostalismul global: Traietorii teologice și impact social*, Colecția Prelegeri anuale ITP 2, București: Editura Plērōma, 2013, p. 12-23.

¹⁴ Dintre lucrările istorice reprezentative, notăm: Melvin Hodges, *The Indigenous Church*, Springfield, Gospel Publishing House, 1953; Klaude Kendrick, *The Promise Fulfilled*, Springfield,

Caracteristica de bază a multor studii din această perioadă este stilul hagiografic, popular, al relatărilor. Totuși, către sfârșitul perioadei, pe măsură ce interesul pentru cercetarea istorică în context academic a crescut, studiile produse au devenit mai „s sofisticate”, iar cercetarea din spatele lor s-a aliniat metodologic la rigorile academice ale vremii.¹⁵

În al doilea rând, parcursul include cercetări biblice (anii '70–'80),¹⁶ în care numeroși autori pentecostali¹⁷ au identificat și reinterpretat texte biblice relevante mișcării pentecostale, explorând totodată posibilitatea dezvoltării unei hermeneutici cu accente pentecostale.¹⁸ Cu privire la începuturile acestei perioade și înainte de anii '70, Stephenson consideră că cercetarea teologică pentecostală a fost afectată de câteva caracteristici dăunătoare: abordarea selectivă și interpretarea neștiințifică a Scripturii, scepticismul față de educația teologică formală și metodele ei și reflecția

Gospel Publishing House, 1961; John T. Nichols, *Pentecostalism*, New York: Harper & Row, 1966; Vinson Synan, *The Holiness-Pentecostal Movement in the US*, Grand Rapids, Eerdmans, 1971; Vinson Synan, *The Old-Time Power*, Greenville, Advocate Press, 1973; Vinson Synan, *The Holiness-Pentecostal Tradition: Charismatic Movements in the Twentieth Century*, ed. a 2-a, Grand Rapids, Eerdmans, 1997; disponibilă în limba română ca Vinson Synan și Valeriu Andreiescu, *Tradiția mișcării pentecostale: Mișcările carismatice din secolul XX*, Oradea: Betania, 2004; Vinson Synan (ed.) *Aspects of Pentecostal-Charismatic Origins*, Plainfield, Logos International, 1975; Walter Hollenweger, *The Pentecostals*, trad. de R.A. Wilson, Minneapolis, Augsburg Publishing House, 1972.

¹⁵ Cf. Yong, *Pentecostalismul global*, p. 12-14.

¹⁶ Pentru o trecere în revistă a contribuțiilor din această etapă, vezi Kenneth J. Archer, *A Pentecostal Hermeneutic for the Twenty-First Century: Spirit, Scripture, and Community*, Londra: T & T Clark, 2003, în special capitolele 2-4.

¹⁷ Probabil cel mai proeminent nume în această etapă este Gordon Fee. Dintre lucrările publicate de Fee, amintim: Gordon Fee, *New Testament Exegesis: A Handbook for Students and Pastors*, Philadelphia: Westminster Press, 1983; Gordon Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, NICNT, Grand Rapids. Eerdmans, 1987; Gordon Fee, *Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics*, Peabody: Hendrickson, 1991; Gordon Fee, *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*, Peabody: Hendrickson, 1994; Gordon Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, Peabody: Hendrickson, 1996; disponibilă în limba română ca Gordon Fee, *Pavel, Duhul și poporul lui Dumnezeu*, trad. de Ionel Mitra, Oradea: Casa Cărții, 2010.

¹⁸ Vezi și Harold Hunter, *Spirit Baptism: A Pentecostal Perspective*, Lanham, MD: University Press of America, 1983; Howard Ervin, *Conversion-Initiation and the Baptism in the Holy Spirit*, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1984; Howard Ervin, *Spirit Baptism: A Biblical Perspective*, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1987; Roger Stronstad, *The Charismatic Theology of St. Luke*, Peabody, MA: Hendrickson Publishing, 1984; Roger Stronstad, *Spirit, Scripture and Theology*, Baguio City, Philippines: Asia Theological Seminary Press, 1995.

teologică izolată, cauzată de ignorarea realizărilor teologice din afara spațiului pentecostal.¹⁹

În final, în al treilea rând, acest parcurs include lucrări de teologie dogmatică și sistematică (începând cu anii '90), etapă în care, într-o primă fază, teologi ca Donald Dayton,²⁰ Steven Land²¹ și Walter Hollenweger²² creează un cadru propice pentru dezvoltarea unei teologii pentecostale *per se* prin faptul că prezintă concepte specifice pentecostale într-un limbaj „inteligibil” mediului teologic academic ne-pentecostal. Construind pe această bază, teologi pentecostali contemporani precum Allan Anderson,²³ Mark J. Cartledge,²⁴ D. Lyle Dabney,²⁵ Veli-Matti Kärkkäinen,²⁶

¹⁹ Cf. Christopher A. Stephenson, *Types of Pentecostal Theology: Method, System, Spirit*, AARS, Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 3-4.

²⁰ Vezi Donald W. Dayton, *Theological Roots of Pentecostalism*, SIE 5, Metuchen, Scarecrow Press, 1987.

²¹ Vezi Steven J. Land, *Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom*, Journal of Pentecostal Theology Supplement Series 1, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993; disponibilă în limba română ca Steven J. Land, *Spiritualitate pentecostală: O pasiune pentru Împărăție*, trad. de Laurențiu Pășcuți, București: Plêröma / Oradea: Casa Cărții, 2013.

²² Vezi Walter Hollenweger, *Pentecostalism: Origins and Development Worldwide*, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1997.

²³ Vezi Allan H. Anderson, *To the Ends of the Earth: Pentecostalism and the Transformation of World Christianity*, OSWC, Oxford: Oxford University Press, 2013.

²⁴ Vezi Mark J. Cartledge, *The Mediation of the Spirit: Interventions in Practical Theology*, PM 6, Grand Rapids, Eerdmans, 2015.

²⁵ Vezi D. Lyle Dabney, „Pneumatology in the Methodist Tradition”, în James E. Kirby și William J. Abraham (ed.) *The Oxford Handbook of Methodist Studies*, Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 573-586; D. Lyle Dabney, „Justified by the Spirit: Soteriological Reflections on the Resurrection”, *IJST* 3.1 (2001), p. 46-68; D. Lyle Dabney, „Why Should the Last Be First? The Priority of Pneumatology in Recent Theological Discussion”, în Bradford E. Hinze și D. Lyle Dabney (ed.) *Advents of the Spirit: An Introduction to the Current Study of Pneumatology*, MST 30, Milwaukee, WI: Marquette University Press, 2001, p. 238-259; D. Lyle Dabney, „Pneumatologia Crucis: Reclaiming *Theologia Crucis* for a Theology of the Spirit Today”, *SJT* 53.4 (2000), p. 511-524.

²⁶ Dintre autorii listați aici, Kärkkäinen este probabil cel mai prolific și totodată unul dintre cei mai versatili gânditori pentecostali contemporani. Vezi, în special, proiectul lui major de teologie pentecostală publicat în ultimii ani: Veli-Matti Kärkkäinen, *Hope and Community*, CCTPW 5, Grand Rapids, Eerdmans, 2017; Veli-Matti Kärkkäinen, *Spirit and Salvation*, CCTPW 4, Grand Rapids, Eerdmans, 2016; Veli-Matti Kärkkäinen, *Creation and Humanity*, CCTPW 3, Grand Rapids, Eerdmans, 2015; Veli-Matti Kärkkäinen, *Trinity and Revelation*, CCTPW 2, Grand Rapids, Eerdmans, 2014; Veli-Matti Kärkkäinen, *Christ and Reconciliation*, CCTPW 1, Grand Rapids, Eerdmans, 2013. Vezi și Veli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*, ed. a 2-a, Grand Rapids, Baker Academic, 2018;

Frank D. Macchia,²⁷ James K.A. Smith,²⁸ Steven M. Studebaker,²⁹ Wolfgang Vondey³⁰ și Nimi Wariboko³¹ au contribuit în mod semnificativ la dezvoltarea unei noi viziuni teologice. Conform lui Stephenson, „îmbunătățirile” aduse de acești autori sunt atât metodologice, cât și tematice: reflecția teologică actuală se bazează pe interpretarea întregii Scripturi, autorii ținând cont de complexitățile unui astfel de demers și, în același timp, aducând contribuții hermeneutice importante; lucrările publicate abordează o gamă largă de preocupări doctrinare, etice, sociopolitice și filozofice la un nivel de calitate comparativ cu cel al teologilor din afara spațiului penticostal și al cercetătorilor din alte domenii; dialogul cu tradiția teologică mai largă este acum o parte integrantă a metodei teologice folosite; și investigațiile axate pe dialog, atât interconfesional, cât și interreligios sunt tot mai frecvente.³²

Evident, Amos Yong este un vrednic membru al acestui grup de teologi. Așa cum vom vedea mai jos, nu numai că fiecare caracteristică notată i se aplică în întregime, ci am putea argumenta că, într-o anumită măsură, aceste dezvoltări fac chiar obiectul proiectului lui teologic – de aici necesitatea studiului nostru, un demers în care vom nota dezvoltă-

disponibilă în limba română ca Veli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatologie: Duhul Sfânt dintr-o perspectivă ecumenică, internațională și contextuală*, trad. de Daniel Fărcaș, Oradea: Casa Cărții, 2022.

²⁷ Vezi Frank D. Macchia, *The Spirit-Baptized Church: A Dogmatic Inquiry*, Londra: T & T Clark, 2020; Frank D. Macchia, *Justified in the Spirit: Creation, Redemption, and the Triune God*, PM 2, Grand Rapids, Eerdmans, 2010; Frank D. Macchia, *The Trinity, Practically Speaking*, Colorado Springs, CO: Biblica, 2010; Frank D. Macchia, *Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology*, Grand Rapids, Zondervan, 2006.

²⁸ Vezi, în special, trilogia lui Smith: James K.A. Smith, *Desiring the Kingdom: Worship, World-view, and Cultural Formation*, Cultural Liturgies 1, Grand Rapids, Baker Academic, 2009; James K.A. Smith, *Imagining the Kingdom: How Worship Works*, Cultural Liturgies 2, Grand Rapids, Baker Academic, 2013; Smith, *Awaiting the King*. Vezi și James K.A. Smith, *Thinking in Tongues: Pentecostal Contributions to Christian Philosophy*, PM 1, Grand Rapids, Eerdmans, 2010.

²⁹ Vezi Steven M. Studebaker, *The Spirit of Atonement: Pentecostal Contributions and Challenges to the Christian Traditions*, SPCT, Londra: T&T Clark, 2021; Steven M. Studebaker, *From Pentecost to the Triune God: A Pentecostal Trinitarian Theology*, PM 4, Grand Rapids, Eerdmans, 2012.

³⁰ Wolfgang Vondey, *Beyond Pentecostalism: The Crisis of Global Christianity and the Renewal of the Theological Agenda*, PM 3, Grand Rapids, Eerdmans, 2010.

³¹ Vezi, în special, Nimi Wariboko, *The Split God: Pentecostalism and Critical Theory*, SUNYTCT, Albany, SUNY Press, 2018; Nimi Wariboko, *The Pentecostal Principle: Ethical Methodology in New Spirit*, PM 5, Grand Rapids, Eerdmans, 2011.

³² Cf. Stephenson, *Types of Pentecostal Theology*, p. 3-4.

rile pozitive aduse de Yong, dar vom și evalua critic direcțiile teologiei acestuia, care, din punctul nostru de vedere, nu se aliniază cu perspectiva pentecostală clasică.

Tema, obiectivele și justificarea cercetării

Așa cum am menționat mai sus, teza de față oferă o evaluare a contribuției aduse de Amos Yong la teologia pentecostală în general și, în mod experimental, o apreciere a oportunităților pe care teologia acestuia le deschide pentru dezvoltarea gândirii teologice românești. Amos Yong joacă un rol important în conturarea unei viziuni teologice pentecostale noi, potrivită contextului multicultural și multireligios contemporan și vădit în armonie cu preocupările lumii contemporane³³ – o lume aflată într-o continuă căutare a balanței dintre tendințe sociale, economice și politice majore, asociate cu globalizarea,³⁴ și specificul cultural și religios al fiecărei comunități, oricât de minoră ar fi ea. După cum vom vedea, teologia lui Yong depășește tipare teologice și doctrinare tipice, recomandându-se ca o teologie cu adevărat globală. Opusul acestuia este impresionant, atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere al profunzimii și originalității reflecției teologice de care dă dovadă. Diversitatea preocupărilor autorului – atenția dată metafizicii, epistemologiei și hermeneuticii în dezvoltarea metodologică pe care o avansează, preocuparea cu teologia comparată și dialogul interreligios, și abordarea unor teme de actualitate precum relația dintre religie/teologie și știință – sunt tot atâtea motive pentru care expunerea publicului teologic pentecostal român la gândirea lui Yong poate deveni un catalizator, o reală sursă de inspirație, care să ducă, sperăm, la creșterea interesului acestui public pentru teologia

³³ Yong este însoțit în acest demers de alți teologi pentecostali contemporani, precum Frank D. Macchia, Nimi Wariboko și Miroslav Volf. Vezi, de exemplu, Macchia, *Baptized in the Spirit*; Nimi Wariboko, *The Charismatic City and the Public Resurgence of Religion: A Pentecostal Social Ethics of Cosmopolitan Urban Life*, CHARIS, New York: Palgrave Macmillan, 2014; Nimi Wariboko, *God and Money: A Theology of Money in a Globalizing World*, Lanham, Lexington Books, 2008; și Volf, *Flourishing*.

³⁴ Vezi, de exemplu, Marcel Măcelaru, „Theology Encounters Globalization”, *EJST* 10.1 (2014), p. 67-78.

pentecostală produsă la nivel global și, în consecință, o aliniere a reflecției teologice pentecostale autohtone la dezvoltările teologice și metodologice care vor fi discutate în cadrul acestei teze.

Dincolo de acestea, studiul de față se justifică și datorită faptului că, în pofida importanței și bogăției teologiei lui Yong, până la momentul redactării acestei teze nu s-a publicat nicio monografie care să se ocupe în mod exclusiv de opera acestuia. Cu excepția unui volum colectiv publicat în 2013³⁵, care adună reflecțiile mai multor teologi contemporani cu privire la diferite aspecte ale teologiei lui Yong, majoritatea discuțiilor pe marginea operei acestuia (surprinzător de puține la număr) sunt prezentate în cadrul unor evaluări comparative care se limitează la teme sau preocupări specifice, precum: epistemologia³⁶, hermeneutica³⁷, pneumatologia³⁸, teologia dizabilității³⁹, misiologia⁴⁰, teologia religiilor⁴¹, dialo-

³⁵ Vezi Wolfgang Vondey și Martin W. Mittelstadt (ed.) *The Theology of Amos Yong and the New Face of Pentecostal Scholarship: Passion for the Spirit*, GPCS 14, Leiden: Brill, 2013.

³⁶ Vezi Simo Frestadius, „In Search of a ‘Pentecostal’ Epistemology: Comparing the Contributions of Amos Yong and James K.A. Smith”, *Pneuma* 38 (2016), p. 93-114.

³⁷ Vezi Hannah R.K. Mather, *The Interpreting Spirit: Spirit, Scripture, and Interpretation in the Renewal Tradition*, Eugene, Pickwick, 2020, p. 128-170; Jacqueline N. Grey, „Amos Yong and Weaving a Hermeneutics of Love”, *APS* 21 (2020), p. 49-56; L. William Oliverio, „The Theological Hermeneutic of Amos Yong, in the Prime of His Theological Career”, *APS* 21 (2020), p. 4-28; L. William Oliverio, *Theological Hermeneutics in the Classical Pentecostal Tradition: A Typological Account*, GPCS 12, Leiden: Brill, 2012, p. 232-246.

³⁸ Vezi Monte Lee Rice, „Towards a Pentecostal Conscientizing Praxis of Mass Culture Engagement: Contrasting Pneumatologies of Amos Yong and Simon Chan”, *Spiritus* 6.1 (2021), p. 81-102; Kirsteen Kim, „‘Discerning Spirit’ or ‘Discerning Spirits’? Two Paradigms of Engaged Pneumatology Illustrated by the Works of T. Gorringer and A. Yong”, *Com Viat* 60.1 (2018), p. 28-49; Robert P. Menzies, „The Nature of Pentecostal Theology: A Response to Velli-Matti Kärkkäinen and Amos Yong”, *JPT* 26 (2017), p. 196-213.

³⁹ Vezi R.T. Mullins, „Some Difficulties for Amos Yong’s Disability Theology of the Resurrection”, *ArsD* 11 (2011), p. 24-32; Medi Ann Volpe, „Irresponsible Love: Rethinking Intellectual Disability, Humanity and the Church”, *ModTh* 25.3 (2009), p. 491-501.

⁴⁰ Vezi Christian J. Anderson, „The Spirit and the Many-sided Other: Amos Yong’s Pneumatological Re-imagining of Mission Theology”, *MissS* 36 (2019), p. 314-332.

⁴¹ Vezi Jose Abraham, „A Pneumatological Theology of Religion: Amos Yong’s Approach”, *GloM* 20.1 (2023), p. 38-46; Creighton D. Coleman, „What Hath Loyola to Do with Azusa Street? Ignatian Themes in Amos Yong’s Theology of World Religions”, *JPT* 27 (2018), p. 91-114; Matthew Emile Vaughan, „Resources for a Restoration Theology of Religions”, *RestorationQ* 55.4 (2013), p. 235-249; Jonathan Y. Tan, „Rethinking the Relationship between Christianity and World Religions, and Exploring Its Implications for Doing Christian Missions in Africa”, *Missiology* 39.4 (2011), p. 497-509; James R.A. Merrick, „The Spirit of Truth as Agent in False Religions?

gul interreligios,⁴² dialogul dintre religie și știință⁴³ și metoda teologică dialogică.⁴⁴ Ceea ce dovedesc aceste studii este, pe de-o parte, necesitatea unei sinteze care să prezinte dezvoltarea gândirii lui Yong și parcursul lui metodologic, dovedind astfel legătura dintre diferitele teme abordate de autor de-a lungul carierei sale. Pe de altă parte, temele identificate în aceste studii oferă un punct de plecare pentru studiul nostru deoarece, așa cum vom vedea imediat mai jos, un prim pas în evaluarea făcută a constată în identificarea preocupărilor tematice mari, care dau unitate teologiei lui Yong, urmat apoi de selectarea studiilor aferente acestora pentru a fi analizate și de prezentarea proiectului teologic al autorului într-un mod coerent și focalizat. Prin urmare, obiectivul pe care ni-l propunem în această teză este să notăm intuițiile teologice ale lui Yong și să determinăm impactul lor asupra gândirii și praxisului penticostal.

Opera lui Amos Yong – sursele bibliografice primare

Amos Yong este un scriitor penticostal extrem de prolific. Începând cu publicarea tezei de doctorat în anul 2000, Yong a produs aproape anual câte o monografie nouă. La data finalizării lucrării de față (sfârșitul anului

A Critique of Amos Yong's Pneumatological Theology of Religions with Reference to Current Trends", *TRINJ* 29NS (2008), p. 107-125; James K.A. Smith, „The Spirit, Religions, and the World as Sacrament: A Response to Amos Yong's Theological Assist”, *JPT* 15.2 (2007), p. 251-261.

⁴² Vezi Joel D. Daniels, „Processing the Pentecostal-Buddhist Dialogue: A Panexperiential Approach”, *JPT* 27 (2018), p. 115-145.

⁴³ Vezi Mikael Leidenhag și Joanna Leidenhag, „Science and Spirit: A Critical Examination of Amos Yong's Pneumatological Theology of Emergence”, *OpTh* 1 (2015), p. 425-435; Mikael Leidenhag și Joanna Leidenhag, „The Unsuitability of Emergence Theory for Pentecostal Theology: A Response to Bradnick and McCall”, *Zygon* 53.1 (2018), p. 258-263; David Bradnick și Bradford McCall, „Making Sense of Emergence: A Critical Engagement with Leidenhag, Leidenhag, and Yong”, *Zygon* 53 (2018), p. 240-257; Enoch S. Charles, „Divine Moral Assistance and Modern Science”, *JPT* 26 (2017), p. 214-232.

⁴⁴ Vezi Ruben Binyet, „A Pentecostal Critique of the Postmodern S/spirit? Amos Yong and David Tracy on Theological Method”, *JEPTA* 40.1 (2020), p. 3-16; Christopher A. Stephenson, „Dialogue Sustained: The First Twenty Years of Amos Yong's Theology”, *APS* 21 (2020), p. 36-40; Drenda Butler, „Theology and Philosophy of Amos Yong: The First Twenty Years”, *APS* 21 (2020), p. 41-48.